

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

COMMUNITY-BASED LEARNING MANAGEMENT MODEL FOR PROMOTING BUDDHIST IDENTITY OF THE 5 PRECEPTS SCHOOLS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

นายวีรพงศ์ พิชัยเสนานรงค์,¹

พระมหาณรงค์ราช ปณิธานธิตี, ดร.², พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข, ผศ.ดร.,³

พระสุวรรณ สุเมธปณฺโญ, ดร.⁴, นางสาวผุสดี จิรวัฒนกิจ⁵

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Weerapong Pichaisenanarong¹

Phra Maha Narongraj Phanitannathiti, Ph.D.², Phra Khru Baidika Aphichat Thammasuttho, Asst. Prof. Dr.³

Phra Suwan Sumetphanyo, Ph.D.⁴, Ms. Phusadee Jirawattanakit⁵

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : mcurkmail@gmail.com

(Received : February 25, 2025; Edit : March 9, 2025; accepted : March 10, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม, 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม, และ 3) เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

โดยผลการวิจัย พบว่า

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ แนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่บูรณาการการศึกษาและการปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการศึกษา การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และนโยบายการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ขณะที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ บริบทชุมชน บทบาทของผู้มีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แนวทางการประเมินผล และปัจจัยสนับสนุน โดยพัฒนาแผนการเรียนรู้ 3 แผนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตจริง เสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

ผลการประเมินจากนักเรียน 393 คน พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” (4.50, S.D. 0.49) โดยนักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณธรรมสูงขึ้น และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการกับบริบทชุมชนมากขึ้น งานวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธในระยะยาว โดยช่วยให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถร่วมมือกันปลูกฝังคุณธรรมและพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ ครอบคลุมทั้งมิติของศีลธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิต

ตามหลักพุทธศาสนา รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาแล้วแตกต่างจากแนวทางเดิมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์บริบทของผู้เรียน และมีการประเมินผลที่ชัดเจนสามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนที่ต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพุทธในบริบทอื่น ๆ ได้ต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้, รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน, การส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ, โรงเรียนรักษาศีล 5 , จังหวัดนครปฐม

Abstract

This research aimed to study the following objectives: 1) to study the community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province, 2) to develop a community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province, and 3) to evaluate the results of the community-based learning management model that promotes Buddhist identity for students of the 5 Precepts School in Nakhon Pathom Province. The research team used a mixed methods research methodology consisting of qualitative research, action research, and quantitative research.

The research results found that:

1. The community-based learning management approach (Community-Based Learning: CBL) promotes learning through 5 components: 1) the community as a learning source, 2) the concept of "Bor Wor" (home, temple, school) that integrates education and instills Buddhist identity, 3) the integration of Buddhist identity in education, 4) the philosophy of the sufficiency economy, and 5) the educational policy that develops learners in all aspects.

2. The development of the learning management model consists of 6 components: community context, roles of participants, learning activities, learning media, assessment guidelines, and supporting factors. This led to the development of 3 learning plans, helping learners to have Buddhist identity, be able to apply Dharma principles in real life, and develop analytical skills.

3. The evaluation results from 393 students found that this learning model was effective at the "very" level (4.50, SD 0.49). Students had high moral development and suggestions to increase the variety of activities and integrate them more with the community context.

Keyword : Development of Learning Management Models, Community-Based Learning Management Models, Promoting Buddhist Way of Life Identity, Schools Observing the Five Precepts, Nakhon Pathom Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและระบบการศึกษาทั่วโลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาสู่เยาวชนรุ่นใหม่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเฉพาะการนำมิติทางศาสนาและความเชื่อมาบูรณาการในการจัดการศึกษา (UNESCO, 2021) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางสำคัญที่นานาประเทศนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบการศึกษากับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดย The International Association for Community Development (IACD) ได้รวบรวมงานวิจัยจากทั่วโลกพบว่า การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งทางจริยธรรมให้กับผู้เรียนได้ดีกว่าการจัดการศึกษาแบบแยกส่วน (International Association for Community Development, 2022, Global trends in community-based education 2022 report.) มีการพบว่า การนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรายงาน “Global Education Monitoring Report” ในปี 2564 ที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤตค่านิยมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ (UNESCO, 2021, Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Who loses? UNESCO)

ในขณะเดียวกัน ชุมชนรอบโรงเรียนมีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของศาสนสถาน ศิลปวัตถุ ประเพณี พิธีกรรม และองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอพุทธมณฑล เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดการบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมชุมชนและสังคมในทุกขั้นตอนทั้งการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชนและสังคม (พระมหากษัตริย์, 2567: 66)

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา วัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็ง การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีความสุขในสังคม การศึกษาไม่ควรเป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตั้งแต่เด็กวัยเยาว์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ เด็กในวัยนี้ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ปกครองและเพื่อน การสร้างเจตคติที่ดีในตัวเองผ่านการอบรมจากทั้งครอบครัวและสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคม และการแยกแยะระหว่างสิ่งถูกและผิด การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าในกระบวนการเรียนการสอนสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านจริยธรรมที่เด็กประสบในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง พระมหากิตติธัญญ์ สุจิตติเมธี, 2565: 46)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศิล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2565: 15) โดยการบูรณาการหลัก

พุทธธรรม โดยเฉพาะหลักศีล 5 และไตรสิกขา เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การวิจัยจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน วัด และชุมชน (พระพรหมบัณฑิต, 2564: 3) จะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับหลักพุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธที่เข้มแข็งและยั่งยืน ผลการวิจัยยังจะเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในบริบทอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: คำนำ) อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาการศึกษาของชาติ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: คำนำ) ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการบูรณาการหลักพุทธธรรมในระบบการศึกษา แต่ยังขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 อย่างเป็นระบบและวัดผลได้ ข้อจำกัดของระบบการศึกษาปัจจุบันที่ใช้ทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมเป็นเพียงกิจกรรมเสริม ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เยาวชนขาดความเชื่อมโยงกับรากฐานทางศาสนา การวิจัยนี้จึงมุ่งประเด็นการตอบคำถามว่า 1) แนวทางปัจจุบันส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธได้เพียงใด 2) ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ และ 3) รูปแบบที่พัฒนาแล้วส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ และสร้างแนวทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ผลการวิจัยนี้จะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธในบริบทอื่นๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธสำหรับนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” มีกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่

1. กระบวนการและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา และชุมชน จำนวน 14 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

3) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ

1) พัฒนาร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยอ้างอิงจากผลการศึกษาในระยะที่ 1

2) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและศาสนา จำนวน 9 ท่าน ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวคิด

3) ทดลองใช้นำร่อง (Try Out) กับนักเรียน 30 คนจาก 3 โรงเรียน ที่มีบริบทตรงกับศึกษานี้ โดยใช้วิธีการ สุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินปฏิกิริยาเบื้องต้น

4) ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ระยะที่ 3 การประเมินผลและทดลองใช้รูปแบบในภาคสนาม

1) ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ในภาคสนาม (Field Implementation) กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 393 คน ที่สุ่มเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

2) ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินด้านพฤติกรรม อัตลักษณ์วิถีพุทธ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนและครูผู้สอนโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนเรตติ้งสเกล (Rating Scale)

4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาต่อไป

2. กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่างและเกณฑ์ที่ใช้

1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (14 คน) คัดเลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาศึกษา หรือการพัฒนาชุมชน

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (9 คน) คัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์ตรงด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาแนวพุทธ

3) กลุ่มทดลองนำร่อง (30 คน) คัดเลือกจาก 3 โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธอยู่แล้ว

4) กลุ่มทดลองภาคสนาม (393 คน) ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

3. การควบคุมความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ มีการควบคุมความคลาดเคลื่อนของข้อมูลโดยวิธีการต่อไปนี้

1) การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ใช้หลายแหล่งข้อมูล เอกสาร, สัมภาษณ์, แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้วิธีวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน

ก่อนนำไปใช้

- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลับไปให้กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบความถูกต้องของข้อค้นพบ
- 4) การควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน คัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะพื้นฐานใกล้เคียงกันเพื่อลดอิทธิพลของปัจจัยภายนอก

4. เครื่องมือในการวิจัย

- 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร
- 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ
- 4) แบบประเมินความสอดคล้องเนื้อหา (IOC)
- 5) แบบประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ
- 6) แบบประเมินความพึงพอใจ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

- 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงตีความเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแนวคิด
- 2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) ใช้แนวทางการวิเคราะห์ตามแนวคิดหลักพุทธศาสนาและการจัดการศึกษา

แบบชุมชนเป็นฐาน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 2) การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย
- 3) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบ ใช้วิธี การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และ T-Test เพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบที่พัฒนาแล้วส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ใช้เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เรียนและครูที่เข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งผานวิธีด้วยเชิงเอกสาร เชิงคุณภาพ เชิงปฏิบัติการ และเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ขอสรุปผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

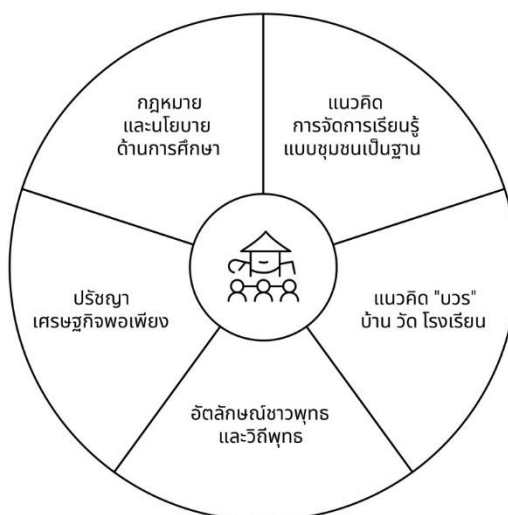
- 1) การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เชื่อมกับบริบทของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ มีพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดของ John Dewey ที่ใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง ทำให้เห็นว่าการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ด้าน การแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความหลากหลายของชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคมได้ดีขึ้น สร้างจิตสำนึกต่อชุมชนและพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม การความรู้ในห้องเรียนกับประสบการณ์จริงในชุมชนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

2) แนวคิด “บวร” วัด บ้าน โรงเรียน เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง วัด บ้าน และโรงเรียน ได้รับการพิสูจน์ว่ามีประสิทธิภาพในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาเยาวชนอย่างสมดุล โดย “บ้าน” มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่พื้นฐานของชีวิต “วัด” เป็นศูนย์กลางของการขัดเกลาจิตใจและเสริมสร้างหลักธรรมเพื่อความสงบสุขภายในชุมชน “โรงเรียน” ทำหน้าที่พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน การบูรณาการทั้งสามสถาบัน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และความสามารถอย่างสอดคล้องและสมดุล ทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ต่อชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต และสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสถาบันครอบครัว ชุมชน โดยจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่พัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทั้งทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

3) อัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธในสถานศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านคุณธรรมและปัญญา โดยการนำหลักไตรสิกขา “ศีล สมาธิ และปัญญา” มาเป็นแนวทางหลักผ่านกิจกรรม การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม และการศึกษาหลักธรรมในวิชาเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรมและจริยธรรม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างสมาธิและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความสุข และเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่ผสมผสานหลักธรรมที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน ช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถเสริมความรู้ในห้องเรียนกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และเสริมสร้างค่านิยมที่ดีในสังคม ความมีวินัย ความเมตตา และความรับผิดชอบ และเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ การส่งเสริมอัตลักษณ์ชาวพุทธในสถานศึกษาถือเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม

4) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตที่ โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณค่าของการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนสร้างทักษะในการวางแผนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เสริมสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนที่ได้รับการปลูกฝังมีแนวโน้มที่จะเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียน ความอดทน ความพอใจในสิ่งที่ตนมี และการพึ่งพาตนเอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มีความสุข และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม

5) กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา กฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 พบว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้กับชีวิตจริงและชุมชน รวมถึงการสนับสนุนการเรียนรู้แนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ “โรงเรียนวิถีพุทธ” และ “โรงเรียนรักษาศีล 5” ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์วิถีพุทธในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นโยบายมีส่วนช่วยในการสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมดุลทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะทางจิตใจโดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการขัดเกลาผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมและวัฒนธรรมไทย ในระบบการศึกษาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

แผนภาพที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ใน จังหวัดนครปฐม โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนพุทธศาสนา และวิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้จริง ที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด และช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีอยู่ผ่านการสอนในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สำคัญได้แก่ วัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา การทำบุญ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรม โบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน และการสอนกิจกรรมภูมิปัญญาเชิงปฏิบัติ การใช้ธรรมชาติในชุมชนให้เป็นประโยชน์ การสร้างการเรียนรู้ผ่านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา แหล่งเรียนรู้นี้ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์วิถีพุทธ

- (1) วัด ศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา
- (2) โบราณสถานและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน สร้างความเข้าใจวัฒนธรรม
- (3) ปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ พระสงฆ์ ทำหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยผ่านการเทศนา การปฏิบัติธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ครู มีบทบาทหน้าที่ในการสอนที่บูรณาการคำสอนพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน ผู้ปกครอง มีหน้าที่สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนในระดับครอบครัว และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีหน้าที่ช่วยเชื่อมโยงนักเรียนกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชุมชน จากความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักเรียน ทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม และการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์วิถีพุทธ

- (1) พระสงฆ์ ถ่ายทอดคำสอน
- (2) ครู บูรณาการการจัดการเรียนรู้

(3) ผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้

3) กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ มีความสำคัญในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธให้นักเรียนผ่านการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวัน การทำบุญ การเวียนเทียน และฟังธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดเหล่านี้ ช่วยบ่มเพาะให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น การเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายธรรมมะ หรือการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักธรรม และการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ศิลปหัตถกรรม การทำบายศรี การศึกษาเรื่องราวชาดก การเกษตรแบบดั้งเดิม และความเชื่อท้องถิ่น นอกจากสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับวัฒนธรรมชุมชน ยังพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน และช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่มีส่วนสำคัญของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

(1) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน

(2) กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน

4) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สื่อการเรียนรู้ที่ใช้บ่อยในกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา หนังสือธรรมะ พระไตรปิฎก บทสวดมนต์ เอกสาร ตำรา และหนังสืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนรู้ การสอนโดยชีวิตวิถีธรรมะ แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียนของการสอนในยุคดิจิทัล วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ บ้าน และโบราณสถาน ทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพุทธศาสนา การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่หลากหลายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(1) สื่อการเรียนรู้ หนังสือ เอกสาร ตำรา วิดีโอ

(2) แหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต

(3) วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน

5) แนวทางการวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพิจารณาการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่มีอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน วิธีการที่ใช้ในการวัดผลต้องมีความครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Affective Domain) และด้านพฤติกรรม (Psychomotor Domain) เช่น การทดสอบ การประเมินความรู้ การอภิปราย การสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเอง ซึ่งช่วยผู้สอนสามารถทราบถึงผลการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่ของนักเรียนได้ แนวทางการประเมินที่หลากหลาย มีส่วนสำคัญช่วยให้ได้ผลการเรียนรู้ที่มีความแม่นยำ และเห็นถึงการพัฒนาการที่ของนักเรียนในทุกๆด้าน

(1) การสังเกตพฤติกรรม

(2) แบบสอบถามและแบบทดสอบ

(3) การจัดกิจกรรมกลุ่ม

6) ปัจจัยสนับสนุน เป็นปัจจัยที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากครอบครัว และชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน เช่น การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างความร่วมมือในกิจกรรมโครงการต่างๆ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร หรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ ที่ครบถ้วนและเหมาะสม จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายของการเรียนในสถานศึกษา และส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียน

(1) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

(2) การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี

(3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม

จากองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม ในลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และเสริมสร้างอัตลักษณ์วิถีพุทธ โดยบูรณาการร่วมกับแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนรักษาศีล 5 จำนวน 6 โรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสอดแทรกให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทชุมชนของตนเอง และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีตามอัตลักษณ์วิถีพุทธ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมตามอัตลักษณ์วิถีพุทธได้ถูกต้อง และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนของตน และเพื่อศึกษาผลการประเมินและเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ จำนวน 3 แผน ดังนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่ 1 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่ 2 การแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธที่ 3 การส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม มีรายละเอียดดังนี้

หมวดหมู่	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	หญิง	240	61.07
	ชาย	153	38.93
อายุ	ต่ำกว่า 10 ปี	20	5.09
	10-12 ปี	118	30.02
	13-15 ปี	137	34.87
	16 ปีขึ้นไป	118	30.02
ระดับชั้น	ประถมศึกษาปีที่ 6	67	17.05
	มัธยมศึกษาปีที่ 1	30	7.63
	มัธยมศึกษาปีที่ 4	144	36.64
	มัธยมศึกษาปีที่ 6	107	27.23
สถานศึกษา	โรงเรียนสามพรานวิทยา	93	23.67
	โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา	84	21.37
	โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2	74	18.82
	โรงเรียนวัดบางช้างใต้	41	10.44
ชุมชน	ดอนยายหอม	138	35.12
	สามพราน	134	34.10
	ไร่ขิง-ท่าพูด	121	30.78

แผนภาพที่ 4 ตารางข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินจำนวน 393 คน ($n = 393$) แสดงให้เห็นว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 240 คน (ร้อยละ 61.07) ขณะที่เพศชายมีจำนวน 153 คน (ร้อยละ 38.93) ในด้านอายุ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี จำนวน 137 คน (ร้อยละ 34.87) รองลงมาคือช่วงอายุ 10-12 ปี และ 16 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนเท่ากันที่ 118 คน (ร้อยละ 30.02) และอายุต่ำกว่า 10 ปี มีเพียง 20 คน (ร้อยละ 5.09) ในด้านระดับชั้น พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 144 คน (ร้อยละ 36.64) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 107 คน (ร้อยละ 27.23) และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 67 คน (ร้อยละ 17.05) โดยมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนน้อยที่สุด 30 คน (ร้อยละ 7.63) สำหรับสถานศึกษา พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนสามพรานวิทยา จำนวน 93 คน (ร้อยละ 23.67) รองลงมาคือโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา จำนวน 84 คน (ร้อยละ 21.37) และโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย 2 จำนวน 74 คน (ร้อยละ 18.82) โดยโรงเรียนวัดบางช้างใต้มีจำนวนน้อยที่สุด 41 คน (ร้อยละ 10.44) สุดท้ายในด้านชุมชน พบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มาจากชุมชนดอนยายหอม จำนวน 138 คน (ร้อยละ 35.12) รองลงมาคือชุมชนสามพรานจำนวน 134 คน (ร้อยละ 34.10) และชุมชนไร่ขิง-ท่าพูดจำนวน 121 คน (ร้อยละ 30.78)

ลำดับ	รายการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธ	คะแนนเฉลี่ย	S.D.
1	นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ	4.75	0.37
2	นักเรียนไคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง	4.69	0.43
3	นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท	4.68	0.42
4	นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น	4.59	0.41
5	นักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ	4.58	0.46
6	นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน	4.34	0.59

7	นักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน	4.32	0.55
---	--	------	------

แผนภาพที่ 5 ตารางผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5

2) ผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 393 คน (n=393) พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.50 (S.D. 0.49) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยรายการที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในระดับ “มากที่สุด” ได้แก่ นักเรียนเคารพและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างสม่ำเสมอ (4.75, S.D. 0.37) รองลงมา นักเรียนใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างทุกครั้ง (4.69, S.D. 0.43) นักเรียนมีการแบ่งปันของใช้ให้กับเพื่อนที่ไม่สนิท (4.68, S.D. 0.42) นักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น (4.59, S.D. 0.41) และนักเรียนให้ความเคารพและไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ (4.58, S.D. 0.46) ในขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (ระดับ มาก) คือ นักเรียนเข้าร่วมประเพณีของชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน (4.34, S.D. 0.59) และนักเรียนมีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (4.32, S.D. 0.55)

ลำดับ	ด้านการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.
1	ด้านผู้สอน	4.54	0.45
2	ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง	4.58	0.42
3	ด้านเนื้อหา	4.50	0.49
4	เนื้อหามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน	4.55	0.46
5	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.52	0.47
6	นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ	4.56	0.43
7	ด้านการวัดและประเมินผล	4.54	0.46
8	ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	4.58	0.42
9	นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน	4.47	0.51

แผนภาพที่ 5 ตารางผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

3) ผลการประเมินความพึงพอใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม จำนวน 393 คน (n=393) พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 (n=393) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.53 (S.D. 0.47) ซึ่งอยู่ในระดับ มาก โดยด้านผู้สอนมีคะแนนเฉลี่ยรวมสูงสุด (4.54, S.D. 0.45) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ละครั้ง (4.58, S.D. 0.42) ด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.50 (S.D. 0.49) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน (4.55, S.D. 0.46) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.52 (S.D. 0.47) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนได้ทักษะจากความรู้ในชุมชนของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ (4.56, S.D. 0.43) และด้านการวัดและประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.54 (S.D. 0.46) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สอนประเมินนักเรียนตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่สอน (4.58, S.D. 0.42) ขณะที่รายการที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียนได้ฝึกการวางแผนและการจัดระบบในระหว่างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน (4.47, S.D. 0.51) ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

การอภิปรายผล

1. การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม พบว่า การจัดการศึกษาโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน การบูรณาการแนวคิด “บวร” การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธและวิถีพุทธ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม การเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐาน

ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนกับบริบทชุมชนจริง ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา การคิดเชิงวิพากษ์ และการทำงานร่วมกัน แนวคิด “บวร” ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ไปพร้อมกัน การปลูกฝังอัตลักษณ์ชาวพุทธผ่านกิจกรรมสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม และศึกษาหลักธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะด้านศีลธรรม สมาธิ และปัญญา การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่วนกฎหมายและนโยบายด้านการศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” ส่งเสริมการเรียนรู้แนวพุทธและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างผู้เรียนที่สมดุลทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความเข้าใจบริบทสังคมไทย โดยทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อชุมชน มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม และมีศักยภาพในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญเลิศ อินทปัลโล และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงประเด็นเป็นการประสานความร่วมมือในประเด็นที่มีความสนใจร่วมกัน ส่งเสริมให้หมู่บ้านรักษาศีล 5 สถานศึกษารักษาศีล 5 และหน่วยงานรักษาศีล 5 ในระดับตำบลและหมู่บ้าน สามารถจัดกิจกรรมบูรณาการภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยกิจกรรมหลักประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 กิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และกิจกรรมส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล สมาชิกในเครือข่ายประกอบด้วยหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่สนใจประเด็นเดียวกัน ซึ่งร่วมกันดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกเครือข่ายเพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นคุณลักษณะเด่นของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีความเข้มแข็ง เป็นรูปแบบความร่วมมือในการพัฒนาสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมตามหลักวิถีพุทธ (พระมหาบุญเลิศ อินทปัลโล และคณะ, 2556: บทคัดย่อ)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) บริบทและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง วัด โบราณสถาน และปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยเชื่อมโยงหลักธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน 2) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน พระสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ช่วยบูรณาการคำสอนและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 3) กิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่อง การทำบุญ การเวียนเทียน การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและวัฒนธรรมชุมชนเชิงลึก 4) สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งประกอบการเรียนรู้ เช่น หนังสือธรรมะ วิดีโอ แอปพลิเคชัน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 5) แนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม ในการทดสอบ การสังเกต และแบบประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ และ 6) ปัจจัยสนับสนุนในด้าน การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ทั้งในด้านทรัพยากรและความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ ทั้งหมด ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาอัตลักษณ์วิถีพุทธ ความรับผิดชอบต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม” พบว่า 1) ด้านบริบท (Context) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับสังคมด้วยการเรียนรู้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนและพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดความสงบและสว่าง รู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัยและเงื่อนไข และรู้เท่าทันกระแสสังคม ครอบคลุมการพัฒนาทุกมิติของชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการดำเนินการใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านบุคลากร (2) ด้านการบริหารจัดการ (3) ด้านการจัดทำหลักสูตร (4) ด้านสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (5) ด้านการมีส่วนร่วมชุมชนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) ปัจจัยกระบวนการ (Process) มีการจัดกระบวนการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอน และหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาพฤติกรรม 3 ด้านหลัก ๆ คือ (1) ด้านพุทธิศึกษา (Cognitive Domain) มุ่งเน้นการเกิดความรู้ และความคิดสามารถ

นำไปแก้ไขปัญหาได้ (2) ด้านจริยศึกษา (Affective Domain) มุ่งปลูกฝังเจตคติและค่านิยมชาวพุทธ (3) ด้านทักษะศึกษา (Psychomotor Domain) มุ่งสร้างความสามารถในการปฏิบัติ หรือการกระทำอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักของพฤติกรรมศาสตร์ 4) ปัจจัยผลผลิต (Output) คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาเป็น “คนเก่ง” และ “คนดี” มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ (1) ด้านการพัฒนาทางกาย (2) ด้านการพัฒนาทางสังคม (3) ด้านการพัฒนาทางจิตใจ และ (4) ด้านการพัฒนาด้านปัญญา (5) ปัจจัยผลกระทบ (Impact) ผลกระทบที่ตามมาคือ วัด บ้าน โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมั่นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะช่วยแก้ปัญหาศีลธรรมในเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน 6) การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รับประชาคมอาเซียน (1) สร้างแนวคิด “วิถีพุทธ วิถีอาเซียน” สอนวิชาธรรมศึกษาตรี โท เอก รวมทั้งพัฒนาทักษะเรื่องภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 ให้เหมาะสมกับสถานภาพของผู้เรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) พัฒนารูปแบบวิถีชีวิต (Way of Life) ของเยาวชนไทย ให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาทั่วถึง ทันโลกและมีคุณธรรมจริยธรรม (3) มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ในลักษณะ “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” (4) ปรับปรุงและจัดทำหลักสูตรตำราเรียนของศูนย์ฯ เน้นความเป็นสากล ควบคู่กับเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรม 7) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประกอบด้วย (1) ปัญหาด้านบุคลากร (2) ปัญหาด้านวิชาการ (3) ปัญหาด้านงบประมาณ (4) ปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 5) ปัญหาด้านกิจการนักเรียน 6) ปัญหาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน และ (8) รูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) และกระบวนการ (Process) ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูง มีคุณภาพในระดับสากล ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงตนในสังคมได้อย่างดีมีความสุขร่วมรับผิดชอบพัฒนาชุมชนประเทศชาติ และมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข (พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ), 2555: บทคัดย่อ)

3. การประเมินผล และเสนอแนะต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ ของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม พบว่า การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดนครปฐม มีประสิทธิภาพในระดับ “มาก” โดยผลการประเมินอัตลักษณ์วิถีพุทธจากนักเรียน 393 คน ($n=393$) พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.50 (S.D. 0.49) โดยรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเคารพ และให้เกียรติเพศตรงข้าม (4.75, S.D. 0.37) การใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ (4.69, S.D. 0.43) และการแบ่งปันของใช้กับเพื่อน (4.68, S.D. 0.42) ขณะที่รายการที่ได้คะแนนต่ำสุด คือ การเข้าร่วมประเพณีชุมชน (4.34, S.D. 0.59) และความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายงาน (4.32, S.D. 0.55) ในด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.53 (S.D. 0.47) โดยผู้สอนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด (4.54, S.D. 0.45) และรายการที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้านคือ ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้แต่ละครั้ง (4.58, S.D. 0.42) ด้านเนื้อหาได้คะแนนเฉลี่ย 4.50 (S.D. 0.49) โดยเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตได้คะแนนสูงสุด (4.55, S.D. 0.42) และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนได้คะแนนเฉลี่ย 4.52 (S.D. 0.47) โดยกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติในชุมชนได้คะแนนสูงสุด (4.56, S.D. 0.43) ขณะที่การวัดผลมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.54 (S.D. 0.46) โดยการประเมินที่ครอบคลุมเนื้อหาได้คะแนนสูงสุด (4.58, S.D. 0.42) สำหรับข้อเสนอแนะ นักเรียนเสนอให้เพิ่มกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ค่ายพุทธธรรม ละครซาดก และการจัดกิจกรรมศีลธรรม พร้อมพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น วิดีโอและแอปพลิเคชันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมถึงกิจกรรมกับชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมและการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ยังเสนอให้จัดกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และให้โรงเรียนกับครอบครัวสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและการปฏิบัติศีลธรรมในครอบครัว ทั้งหมดนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อชุมชน และเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า 1. มีการ

เรียนการสอนที่สอดคล้องหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา แต่งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ 2 กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน 3. การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี ได้แก่ การปฏิรูปทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรม และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) (พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต., 2565: บทคัดย่อ)

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธของโรงเรียนรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธต้องอาศัยความร่วมมือจากบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน โดยบูรณาการกับเนื้อหาการเรียนรู้กับบริบทชุมชนผ่านกิจกรรมที่ปฏิบัติจริงและการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการประเมินผลที่หลากหลาย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ที่จะสะท้อนถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรจริงได้อย่างเหมาะสม รวมถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ที่ความร่วมมือของทุกภาคส่วน การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างระบบ มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 6 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนำไปใช้

1) บุคลากรทางการศึกษาและนักวิชาการ ที่ศึกษาหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำองค์ความรู้และแนวทางที่ได้จากการพัฒนารูปแบบนี้ไปปรับใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการเห็นคุณค่าในวิถีพุทธของนักเรียน เช่น การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชน

2) หน่วยงานการศึกษาและโรงเรียน ที่ต้องการส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธ สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปปรับใช้ในสถานศึกษาของตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับวัดหรือปราชญ์ชาวบ้าน การจัดพิธีกรรมทางศาสนา และการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน

3) ประชาชนและชุมชน สามารถใช้รูปแบบดังกล่าวในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนในพื้นที่ เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา การสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมและสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนรักษาศีล 5 ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อยืนยันผลการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน

2) ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเน้นกระบวนการเรียนรู้ในระยะยาว เช่น การติดตามผลการพัฒนาของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบชุมชนเป็นฐานที่ส่งเสริมอัตลักษณ์วิถีพุทธในระยะยาว

3) ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทุกระดับชั้น โดยเน้นการสร้างความต่อเนื่องของกิจกรรม เช่น การจัดค่ายพุทธธรรม การอบรมเชิงปฏิบัติ หรือการสร้างโครงการที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อสร้างผลลัพธ์เชิงบูรณาการและขยายผลในวงกว้าง

4) ควรศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนรู้กับผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของนักเรียน เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับผลกระทบของการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและปรับให้เข้ากับการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- UNESCO. (2021). Education 2030 framework for action. UNESCO Digital Library. International Association for Community Development. (2022). Global trends in community-based education 2022 report. IACD Publishing.
- UNESCO. (2021). Global education monitoring report 2021 – Non-state actors in education: Who chooses? Wholoses? UNESCO.
- พระพรหมบัณฑิต. (2564). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 18(2).
- พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญ และคณะ, “หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้าง วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).
- พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ) (2555). “การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต (2565). “การพัฒนากิจการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 (มกราคม - ตุลาคม).
- พระมหาถนอม ฐานวโร และพระครูสิริปัญญาภิวัฒน์. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคม. วารสาร นวพุทธศาสตร์. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
- พระมหาทิตติธัญญ์ สุกิตติเมธี. (2565). การปลูกฝังคุณธรรมผ่านหลักธรรมพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียน. วารสาร นวพุทธศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.